

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ 6 КЛАСУ З НАРОДОЗНАВСТВА,

Від 09/26/2020

Оксана Заваденко

Шановні учні 6-го класу. На домашнє завдання з народознавства прошу вас переглянути презентацію "Сімейна обрядовість українців". Читати ПЕРШУ сторінку лекції в додатку (про родильні обряди).

Написати на листку або в зошиті 5 речень про один із РОДИЛЬНИХ обрядів (повивання, першу купіль, хрестини або пострижини). Можна використовувати інформацію з лекції, або пошукати в інших джерелах, в т.ч. в інтернеті. Зробити якісну фотографію або скан написаного і надіслати на мою адресу: oxanaivna@gmail.com не пізніше 6.00 вечора п'ятниці, 10/02/2020.

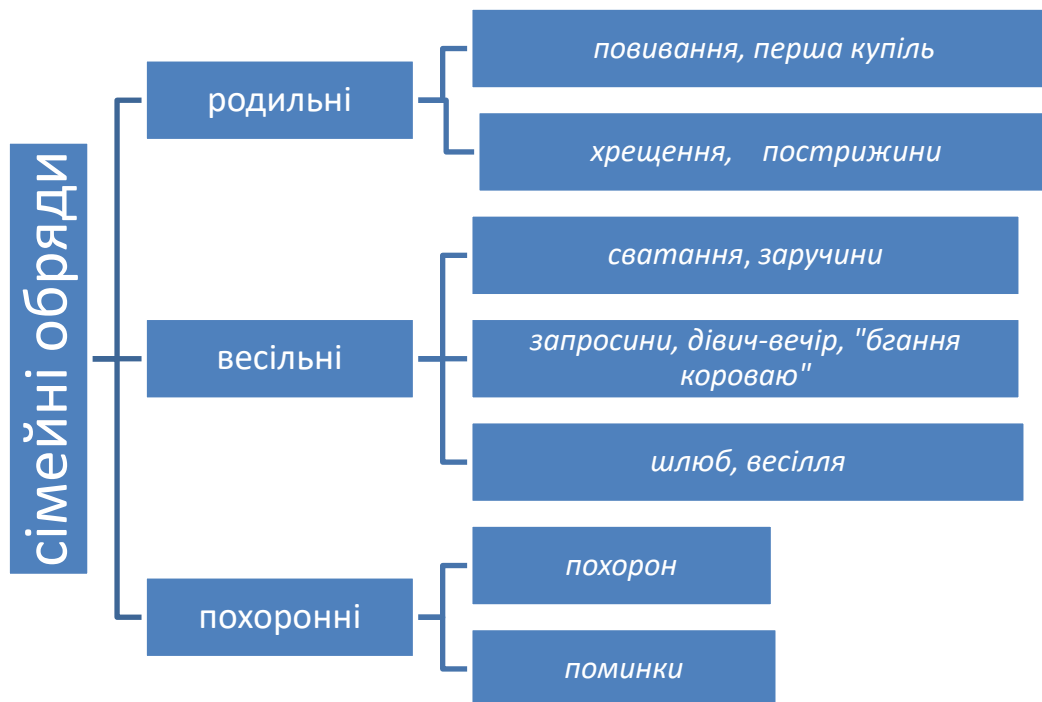
З повагою, вчителька народознавства

Оксана Заваденко

Тема 2. Сімейна обрядовість українців.

Як ми знаємо з попередньої теми, обряди поділяють на два основних типи: **сімейні** та **календарні**. **Сімейна обрядовість** освячувала перехідні або етапні моменти в житті ЛЮДИНИ, а **календарна** – у житті природи або трудовій діяльності людей (була пов'язана з календарем).

Сьогодні ми розглянемо основні сімейні обряди українців.

РОДИЛЬНІ ОБРЯДИ, тобто народження дитини, в давнину супроводжувалися магічними діями та обереговими знаками. Приймаючи роди, повивальна бабка намагалася прищепити дитині необхідні риси характеру. Аби дитина росла здоровою, під час купання використовували освячені трави та квіти (свячене зілля); у купіль дівчинки додавали меду, а іноді й молока («щоб гарною була»), хлопчикам клали корінь дивосилу, відвар дуба («щоб сильними були») або сокиру («щоб уміли майструвати»). Кожен, хто приходив до хати під час ритуалу, мав кинути у купіль монету «на щастя».

До наших днів збереглася традиційна **перша купіль**, яка має відбуватися у відповідних відварах трав в урочистій, але закритій сімейній атмосфері.

З приходом Християнства, давні родильні обряди замістилися церковним обрядом **хрещення** немовлятка, під час якого душа очищується від первородного гріха. Хресні батьки дитини від її імені тричі відрікаються від диявола та присягають на вірність Христу. Після цього священник охрещує дитинку в свяченій купелі, занурюючи її, або поливаючи голівку. Після цього відбувається миропомазання: священник хрестоподібним рухом змащує миром чоло, очі, рот, вуха, груди, руки і ноги дитини.

ВЕСІЛЬНІ ОБРЯДИ. Весілля для українців було справжнім дійством, що супроводжувалася музикою, співами, танцями, іграми. Все починалося зі **сватання**, коли представники родів молодого й молодої домовлялися про весілля. Свататися наречений переважно брав із собою досвідчених чоловіків. Якщо батьки нареченої та сама дівчина були згодні, то подавала хліб на рушнику сватам. Бували випадки, коли дівчина не давала згоди на одруження. Тоді вона повертала старостам принесений ними хліб, а молодому «дарувала» гарбуза чи макогона.

Невдовзі після сватання влаштовували **заручини**, які починалися з церемонії **посаду** – у висловленні молодими взаємної згоди на шлюб та в його освяченні двома родами. Символами єднання були рушник та хліб. Молодих виводили на посад, старший староста накривав рушником хліб, що лежав на столі, клав на нього руку дівчини, зверху – руку хлопця і перев'язував їх рушником. Після цього молода перев'язувала старостів рушниками, а всіх присутніх обдаровувала хустками, полотном або сорочками. Після заручин вже не можна було відмовитися від весілля, не зганьбивши себе.

Між заручинами та весіллям відбувалася підготовка до торжества, обставлена низкою обрядів. Основними тут були **дівич-вечір** (або барвінкові обряди, вінкоплетення), бгання (випікання) короваю та **запросини**. Дівич-вечір влаштовували напередодні весілля як символ прощання з самотнім життям і робили це окремо в оселях молодої та молодого.

Поки молодий та молода збирали свої дружини, коровайниці – заміжні й добропорядні жінки – готували коровай та весільне печиво (теремок, шишки, калачики, полюбовники). Головним весільним хлібом в українському весіллі був коровай.

Сватання, заручини, дівич-вечір (вінкоплетення), випікання короваю – це все **група довесільних обрядів (підготовчих до весілля)**.

Важливою складовою весільної обрядовості досі залишається **вінчання** – церковне освячення **шлюбу**. Цікавим є те, що перш, ніж завести молодих до церкви, священник заручує їх, одягаючи їм обручки. Під час обряду вінчання дружба і дружка тримають над головами наречених корони, а в деяких регіонах їм на голови кладуть вінки з барвінку та квітів. Під час шлюбу наречені присягають один одному на вірність подружню. І ця присяга є на все життя.

Після вінчання відбувалося власне весілля, яке супроводжувалося додатковими обрядами, веселощами, щедрим частуванням, танцями, та ін. Найдраматичнішим моментом весілля був обряд **покривання**, коли весільний вінок замінювали хустиною. Цей обряд символізував перехід молодої до громади жінок та під владу чоловіка.

Похоронні (поховально-поминальні) обряди були пов'язані зі смертю людини. Вони спрямовувалися як на забезпечення незворотного переходу душі небіжчика у світ предків, так і на охорону живих від шкідливого впливу духу померлого. Ці обряди склалися з **похорону** та **поминок**. Коли вмирала людина, про це оповіщали всіх родичів та односельців. З цією метою на вікна хати, де лежав небіжчик, вивішували білі хустки або перемітки. Серед верховинців було прийнято розкладати перед хатою покійного велике вогнище та сурмити у трембіти.

Смерть була таємницею для наших предків, тому з нею пов'язано багато «забобонів», щоб не нашкодити душі померлого. Наприклад заборонялося пити воду в хаті небіжчика, адже її могла пити душа; коли хтось хотів сісти на лаву, мусив подмухати на неї, аби не розчавити душу покійного та ін. Дзеркала в хаті завішували полотном.

Особливою магічністю позначалося винесення труни з небіжчиком, оскільки це пов'язувалося з захистом родини та господарства від його майбутнього впливу. Намагаючись перешкодити померлому відшукати дорогу додому, його виносили ногами вперед, тричі постукавши труною об поріг хати, щоб покійник попрощався з пращурами і більше не повертався. В давнину, як тільки труну виносили з хати, на тому місці, де вона стояла, розбивали новий горщик (символ оновлення життя), а шлях, яким виносили труну, посипали житом та ячменем, аби в домі більше ніхто не вмирав.

Українці суворо дотримувалися напівцерковного звичаю печатати могилу, якого не знають інші народи. Священик під церковні співи позначав лопатою хрест над могилою, а потім навхрест кидав на труну землю.

По закінченні похорону для всіх присутніх улаштовували трапезу (**тризну**), обов'язковою стравою на якій колись було *коливо* — варена пшениця з медом. Одразу після трапези було прийнято ставити на вікно склянку горілки та окраєць хліба, призначені для духу покійного: адже він, за повір'ям, повертався додому протягом дев'яти днів. Наступного дня в деяких регіонах на могилу несли сніданок («будили покійного»). Цим завершувався похорон, і цим же розпочиналися **поминки**.

Відзначення окремих **поминальних днів** пов'язується з народними світоглядними уявленнями про життя та смерть. Отож, вважалося, що на *третьій день* душа відходить від тіла, на *дев'ятий* покидає оселю, а на *сороковий* же день душа покидає землю.

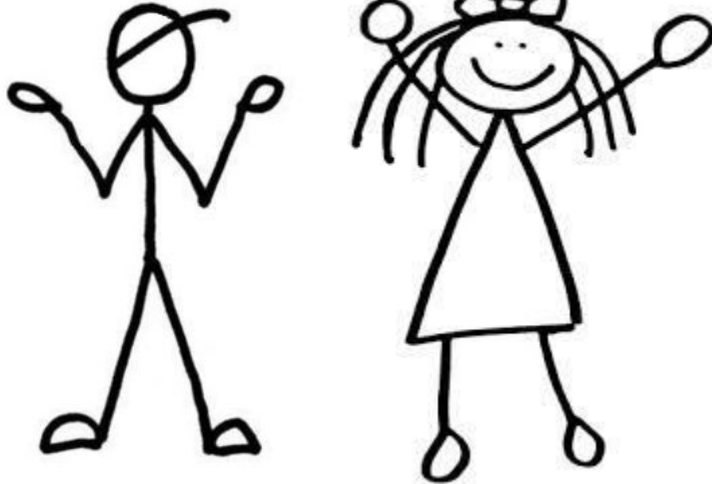
Сімейна обрядовість українців

Обряди поділяють на два основних типи: сімейні та календарні.

- Сімейна обрядовість пов'язана з важливими моментами в житті людини (напр. хрестини, заручини, весілля, похорон).
- Календарна обрядовість – пов'язана з календарем (порами року та працею людей (напр. Стрітеня, Великдень, Зелені свята, обжинки, Різдво).

Свята та обряди

Сімейні

Календарні

Січень	Лютий	березень	Квітень
Пн 5 12 19 26 Вт 6 13 20 27 Ср 7 14 21 28 Чт 1 8 15 22 29 Пт 2 9 16 23 30 Сб 3 10 17 24 31 Вс 4 11 18 25	Пн 2 9 16 23 Вт 3 10 17 24 Ср 4 11 18 25 Чт 5 12 19 26 Пт 6 13 20 27 Сб 7 14 21 28 Вс 1 8 15 22	Пн 2 9 16 23 30 Вт 3 10 17 24 31 Ср 4 11 18 25 Чт 5 12 19 26 Пт 6 13 20 27 Сб 7 14 21 28 Вс 1 8 15 22 29	Пн 6 13 20 27 Вт 7 14 21 28 Ср 1 8 15 22 29 Чт 2 9 16 23 30 Пт 3 10 17 24 Сб 4 11 18 25 Вс 5 12 19 26
Травень	Червень	Липень	Серпень
Пн 4 11 18 25 Вт 5 12 19 26 Ср 6 13 20 27 Чт 7 14 21 28 Пт 1 8 15 22 29 Сб 2 9 16 23 30 Вс 3 10 17 24 31	Пн 1 8 15 22 29 Вт 2 9 16 23 30 Ср 3 10 17 24 Чт 4 11 18 25 Пт 5 12 19 26 Сб 6 13 20 27 Вс 7 14 21 28	Пн 6 13 20 27 Вт 7 14 21 28 Ср 1 8 15 22 29 Чт 2 9 16 23 30 Пт 3 10 17 24 31 Сб 4 11 18 25 Вс 5 12 19 26	Пн 3 10 17 24 31 Вт 4 11 18 25 Ср 5 12 19 26 Чт 6 13 20 27 Пт 7 14 21 28 Сб 1 8 15 22 29 Вс 2 9 16 23 30
Вересень	Жовтень	Листопад	Грудень
Пн 7 14 21 28 Вт 1 8 15 22 29 Ср 2 9 16 23 30 Чт 3 10 17 24 Пт 4 11 18 25 Сб 5 12 19 26 Вс 6 13 20 27	Пн 5 12 19 26 Вт 6 13 20 27 Ср 7 14 21 28 Чт 1 8 15 22 29 Пт 2 9 16 23 30 Сб 3 10 17 24 31 Вс 4 11 18 25	Пн 2 9 16 23 30 Вт 3 10 17 24 Ср 4 11 18 25 Чт 5 12 19 26 Пт 6 13 20 27 Сб 7 14 21 28 Вс 1 8 15 22 29	Пн 7 14 21 28 Вт 1 8 15 22 29 Ср 2 9 16 23 30 Чт 3 10 17 24 31 Пт 4 11 18 25 Сб 5 12 19 26 Вс 6 13 20 27

сімейні обряди

родильні

повивання, перша купіль

хрещення, пострижини

весільні

сватання, заручини

*запросини, дівич-вечір, "бгання
короваю"*

шлюб, весілля

похоронні

похорон

поминки

Родильні обряди:

- повивання (народження);
- перша купіль (в цілющих травах, часто у воду клали різні символічні речі: копійки на багатство, мед і молоко на красу, навіть сокиру, щоб був сильним та вмів майструвати).
- хрещення (християнський церковний обряд очищення дитини від первородного гріха.
- пострижини (перша урочиста стрижка).

Весільні обряди

Передвесільні
(підготовчі до
весілля)

Власне
весільні

Передвесільні обряди:

- **Сватання** - коли молодий з старостами (сватами) приходив до хати дівчини домовлятися про весілля; Якщо батьки і дівчина були згодні, то старостам подавали хліб на рушнику і перев'язували рушники через плече. Якщо не згоджувалися, то давали гарбуза.
- **Заручини** - взаємна згода двох родів (молодого і молодої) на шлюб. Руки молодого і молодої клали на хліб і перев'язували рушником. Після заручин вже не можна було відмовитися від весілля, не зганьбивши себе.